

Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi

2019, 2(4):265-287.

DOI:10.26677/TR1010.2019.126

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası:

<https://www.sobibder.org>

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Türk Soylu Üniversite Öğrencilerinin Türkçe Konsonantları Uygulayabilme Düzeyleri: Kazakistan Örneği

Doç. Dr. Cemal ÖZDEMİR, Süleyman Demirel Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Filoloji Bölümü, Kazakistan, e-posta: cemal.ozdemir@sdu.edu.kz
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1166-3083>

Öz

Türkçenin öğretim faaliyetleri hızlı bir artış göstermektedir. Türkçe öğrenenlerin içerisinde büyük bir çoğunluğu köken olarak Türkçeye yakın dilleri bilen kişiler oluşturmaktadır. Bu kişiler, Türkçe öğrenirken ana dillerinden olumsuz transfer sorunu yaşamaktadırlar. Kazak öğrencilerin de bu sorunu ve konsonantlarla ilgili değişik sorunları yaşadıkları düşünülmektedir. Kazak öğrenciler Türkçe kelimeleri yazarken ne gibi konsonant hataları yapmaktadırlar ve bu hataların çözümleri nelerdir? sorusu araştırmanın ortaya çıkmasına yardımcı olmuştur. Araştırmaya, A2 seviyesindeki 77 Kazak öğrenci katılmıştır. Öğrencilere uygulanmak üzere alan yazından öncelikle 10 metin seçilerek uzmanlara gönderilmiştir. Uzman görüşleri neticesinde seçilen 3 metin, araştırmacı tarafından Kazak öğrencilere dikte ettirilmiştir. Dikte ettirilen kağıtlardan gelişigüzel (rastgele) örneklem seçim tekniği ile 11 öğrenciye ait kağıtlar seçilmiştir. Hatalı yazılan kelimeler betimsel analiz ile tespit edilmiş ve Excel yardımıyla çözümlenmiştir. Kazak öğrencilerin Türkçe kelimeleri yazarken konsonantlarla ilgili yaptıkları hataların sıklıkları ve hataların türleri fonetik hatalar kapsamında sınıflandırılmıştır. Araştırmada, konsonant düşmesi, türemesi, ikizleşmesi, tekleşmesi gibi farklı türde hataların yapıldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Soydaşlara Türkçe Öğretimi, Fonetik Sorunlar, Konsonant, Kazak, Dikte.

Makale Gönderme Tarihi: 28.03.2019

Makale Kabul Tarihi: 24.05.2019

Önerilen Atıf:

Özdemir, C. (2019). Türk Soylu Üniversite Öğrencilerinin Türkçe Konsonantları Uygulayabilme Düzeyleri: Kazakistan Örneği, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(4): 265-287.

© 2019 Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi.

Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences

2019, 2(4): 265-287. DOI:[10.26677/TR1010.2019](https://doi.org/10.26677/TR1010.2019).
ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası:www.sobibder.org

RESEARCH PAPER

Turkish Native University Students' Levels of Applying Turkish Consonants: Case of Kazakhstan

Assos. Prof. Dr. Cemal ÖZDEMİR, Suleyman Demirel University, Faculty of Education and Humanities, Department of Philology, Kazakhstan, e-mail: cemal.ozdemir@sdu.edu.kz

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1166-3083>

Abstract

The teaching activities of Turkish are increasing rapidly. The majority of Turkish learners are people who know languages that are close to Turkish. These people have negative transfer problems from their mother tongue when they learn Turkish. Kazakh students are also likely to experience this problem and the various problems associated with the consonants. The question "What kind of mistakes related to consonants do students make when writing Turkish words and what are the solutions to these errors?" helped to reveal the research. 77 Kazakh students studying A2 level participated in the study. In order to be applied to students, 10 texts were selected and sent to the experts. 3 texts selected as a result of expert opinions were dictated to the Kazakh students by the researcher. Random samples were chosen from the dictated papers and 11 papers were chosen. Written words were determined by descriptive analysis and analyzed with the help of Excel. The frequency of the mistakes and mistakes made by Kazakh students on consonants while writing Turkish words were classified as phonetic errors. In the research, it has been determined that different kinds of errors such as consonant drop, descent, twinning and unification have been made.

Keywords: Teaching Turkish to the Kinsman, Phonetic Problems, Consonant, Kazakh, Dictation

Received: 28.03.2019

Accepted: 24.05.2019

Suggested Citation:

Özdemir, C. (2019). Turkish Native University Students' Levels of Applying Turkish Consonants: Case of Kazakhstan, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 2(4): 265-287.

© 2019 Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi.

GİRİŞ

Ergin (1989: 3)'e göre dil, tarihin çok eski zamanlarına kadar uzanan gizli bir sistemdir. Bununla beraber dil, ihtiyaçlara göre şekillenen canlı bir varlıktır. Aksan (2015: 13) ise dilin, bir toplumu ulus yapan bağların en güçlüsü olduğunu; fertleri ulusuna, yurduna, geçmişine sıkıca bağladığını; kuşaklar boyu aktararak geldiğini ve insanları geçmişle gelecek arasındaki zincirin bir halkası haline getirdiğini ifade etmektedir.

İnsanın yaratıldığı ilk andan beri hava, su kadar ihtiyaç duyduğu bir şey varsa o da kuşkusuz dildir. Kendini, arzularını, duygu ve düşüncelerini özgür bir şekilde ifade edebilmesi ve kendinden istenene muhatap olabilmesi için ihtiyaç duyduğu araçtır, dil. Aynı zamanda eğitime ve öğretime ihtiyacı olan insanoğlunun kaybetmemesi gereken en değerli varlığı da şüphesiz dildir (Özdemir, 2018).

Toplumlarla beraber gelişen dil, o toplumun hayatını devam ettirdiği coğrafyadan, etraftaki kültürel özelliklerden etkilenecek gelişir. Öğrenilmekte olan dilin yapısal özellikleri ile o dili öğrenenlerin ana dillerinin yapısal özellikleri yabancı dil öğrenimini etkilemektedir (Arslan, 2014: 189-190). Bu sebeple Türkçenin köken ve yapısal özelliklerinin incelenmesi Türkçe öğretimi adına gereklidir.

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇENİN ÖĞRETİMİ

Yeni bir dil öğrenmek günümüzde kaçınılmaz bir ihtiyaç olmuştur. Bu amaçla bireyler ve devletler pekçok yatırımlar yapmaktadırlar. Dil öğretimi faaliyetleri bazen devletler, bazen özel kuruluşlar bazen de bireyler aracılığıyla yapılmaktadır. Dil öğretimi faaliyetlerinin yapıldığı diller içerisinde son dönemde Türkçe de hızlı bir şekilde dahil olmuştur. Türkçenin yabancı dil olarak öğretilme faaliyetleri hem Türkiye'de hem de yurt dışındaki birçok ülkede yapılmaktadır. Türkçe öğrenen grupların arasında büyük bir çoğunluğu Türkçeye yakın dilleri bilen kişiler oluşturmaktadır.

Yabancı dil öğrenme konusunda hedefler farklı farklı olabilir. Bazıları ihtiyaç olduğunu düşündükleri için yabancı bir dil öğrenirler. Bazı insanlar zorunda oldukları için bazıları da zevk aldıkları için öğrenirler. Bu konu ile ilgili McKay ve Hornberger (2009), bir yabancı dili öğrenen hedef kitle kendi ilgi, ihtiyaç, tutum, kapasite, ön bilgiler ve deneyimleri doğrultusunda bir yabancı dili öğrenirler ifadelerini kullanmışlardır.

Türkçenin günümüzdeki durumuna bakıldığında konuşan insan sayısı bakımından dünyanın önde gelen dillerinden olduğu görülmektedir. Türkçe dünyada en çok konuşulan diller arasında beşinci sırada yer almaktadır (Akalin, 2005). Türkçe öğretimi faaliyetlerinin çağdaş yöntemleri yakalaması 1980'lerden sonra olmuştur. Türkçenin yabancılara öğretimi için Ankara Üniversitesi bünyesinde kurulan (1984) TÖMER ile faaliyetler farklı bir boyut kazanmıştır. İlki Ankara'da açılan bu kurumların sayısı hızlı bir şekilde artmıştır. Yurt içinde çoğunlukla üniversitelerin Türkçe öğretim merkezlerinde yabancılara Türkçe öğretimi yapılmaktadır (Alyılmaz, 2010: 729) Yurt dışında ise durum biraz daha farklıdır. Yabancılara Türkçe öğretim faaliyetleri yurt dışında ilk yıllarda, özellikle özel teşebbüsler tarafından açılan kurumlarda, özel ve devlet üniversitelerine bağlı Türk Dili ve Edebiyatı Bölümlerinde, elçiliklere bağlı Türkçe öğretim merkezlerinde gerçekleştirilmektedir.

Sovyetler Birliği'nin 1990'lı yılların başında yıkılmasıyla bu bölgedeki ülkelerin Türkçeye olan ilgileri artmıştır. Türkiye, hem ekonomik hem de siyasi alanlarda bu ülkelerle hızlı bir şekilde ilişkiler kurulmaya başlanmıştır. Bu ilişkiler neticesinde soydaş ülkelerde yaşayan insanlar Türkçe

öğrenmeye başlamışlardır. Türkiye Cumhuriyeti devletinin verdiği destekle üniversite öğrencileri Türkiye’de eğitim-öğretim almışlardır. Kazakistan ve Türkiye arasındaki karşılıklı ilişkilerin neticesinde Kazakistan’da da özel teşebbüslerin açtığı liseler, elçilik kontrolünde Türkçe öğretim merkezleri, özel ve devlet üniversiteleri açılmıştır. Bu araştırmanın yapıldığı Süleyman Demirel Üniversitesi de 1996 yılında açılan kurumlardan bir tanesidir.

Ana dili Türkçenin bir lehçesi olan bireylere yapılan Türkçe öğretimini, diğer yabancılara yapılan Türkçe öğretimi ile aynı kategoriye koymak ve bu doğrultuda öğretim yapmak doğru bir yaklaşım değildir (Yağmur, 2013). Dillerin köken ve yapı olarak birbirlerine yakın ya da uzak olması, dil öğrenmenin zorluğunu etkileyen önemli bir faktördür (Atilla, 2001). Ana dilinden edindiği alışkanlıklar sebebiyle bireylerin yabancı dilde ses bilgisi, şekil bilgisi, sözcük bilgisi ve söz dizimi gibi alanlarda bazı zorluklar yaşadıkları doğrudur (Beardsmore, 1982’den akt. Bhela, 1999). Ayrıca, hedef dil ile ana dilin fonetik ve imla sistemlerinin özellikleri de dil öğrenme sürecini etkileyici önemli faktörlerdir (Swan, 1997). “Yeni dil öğrenen bireyler genellikle, hedef dili kullanırken iki dilin kurallarını ve kavramlarını karşılaştırırlar ve karşılıklı aktarımlar yaparlar” (Soral, 2009: 19). Türkiye Türkçesi ile çok fazla benzer yönleri olan dilleri kullanan bireyler, Türkçeye tamamen yabancı olan bireylere nazaran daha az zorlanırlar (Karatay ve Kartallıoğlu, 2012: 3). Her ne kadar Türk soyluların kullanmış oldukları dilleri Türkçeye yakın olsa da bu öğrenciler de Türkçe öğrenme aşamasında çok farklı sorunlar yaşamaktadırlar. Bu sorunlar çok fazla çeşitlilik göstermektedir: Ana dillerinden yaptıkları olumsuz aktarımlar, kullandıkları alfabeden kaynaklanan sorunlar, öğreticiden kaynaklanan sorunlar, öğretim ortamından kaynaklanan sorunlar, sahip oldukları diğer dillerden kaynaklanan sorunlar bunlardan bazılarıdır. Türk soylu öğrenciler Türkçe öğrenmeye başlamadan önce genellikle 3 dil öğrenmiş kişilerdir. Ana dilleri, Rusça ve İngilizce bu kişilerin Türkçe öğrenme sürecine kadar sahip oldukları diller arasındadır. Bu durum farklı sorunlara neden olmaktadır. Türk soyluların Türkçe öğrenimleri aşamasında yaşadıkları sorunlarla birlikte Türkçe öğrenme sebepleri, Türkçeye karşı ilgileri de Türkçe öğrenmelerine etki eden önemli etkenlerdendir.

Dinleme ve Yazma Becerisi ile Dikte Çalışması

Yeni bir dil öğrenirken dinleme becerisi; okuma, yazma ve konuşma becerilerinin gelişimine kaynaklık etmektedir (Oxford, 1993). Bu sebeple ikinci ya da yabancı bir dil öğretimi üzerine ortaya konan çalışmalarda hedeflenen dilin öğretiminde dinleme becerisinin etkisi önemli bir yer tutmaktadır (Young, 1997). Dinleme yetisi, dinleyicilerin duyduklarına bir anlam yüklemesi, anlamlandırdıklarını ön bilgileriyle sentezlemesi şeklinde karmaşık bir yapıdan oluşmaktadır (Vandergrift, 2003).

“Yazma; duygu, düşünce, istek, tasarı, hayal ve yaşantıların belli kurallar temelinde, yazı olarak adlandırılan simgeler aracılığı ile aktarılması eylemidir” (Calkins, 1994). Yazma becerisi diğer dil becerilerine oranla daha yavaş ve zor gelişmektedir. Bunun nedeni ise, yazılı metin üretiminin doğasındaki karmaşıklığıdır ve yazmanın birçok beceriyi gerektirmesidir (Raimes, 1983). Dieter (2001:25), yazma etkinliği ile ilgili; dil öğrenim sürecini olumlu yönde etkileyen bir etkinliktir ifadelerini kullanmıştır. Bir dilin öğretilmesi o dilin kullanılmasını gerekli kılmaktadır. Yazma eyleminde de bir dille ilgili önceden öğrenilen bilgilerin kullanılması söz konusudur.

Yazma kuramı ve modellerinin asıl amacı ve ortak yönü, yazma eğitiminin niteliğini artırmaktır; fakat dünyadaki kimi kaynaklarda (Hooper, Swartz, Wakely, Kruif ve Montgomery, 2002; Traxler ve Gernsbacher, 1995) birçok öğrencinin yazılı olarak kendini anlatırken zorlandığı ve yazma

eğitiminde sorun yaşadığı ifade edilmektedir. Yazılı anlatım becerisi; dil öğrenenlerin basit kelimelerle kısa metinleri yazma, günlük hayattaki iletişim araçlarını kullanarak yazılı iletişime geçme, değişik formlarını doldurma, kendini tanıtabilecek tümceler yazma gibi yeteneklerin gelişmesini hedeflemektedir. Bununla birlikte metinleri kullanarak dikte etme becerilerinin öğrencilere kazandırılması da yazma becerisinin hedefleri arasında yerini almaktadır (Kara, 2011: 165).

Hengirmen (1990), dikte hakkında “konuşma yoluyla öğrenilen soyut sesleri, yazı yoluyla biçimlendirerek somut duruma getirme” olarak nitelerken; Öz (2011) dikteyi, üzerinde durulmuş sözcüklerin ne dereceye kadar doğru yazıldığını kontrol etmek için başvurulacak bir yol olarak nitelendirmiştir.

Türkçedeki ve Kazakçadaki Konsonantlar

Türkçede 21 tane konsonant harf mevcuttur. Banguoğlu (1990: 40-47), Türkçedeki konsonantları patlamalı ve sızmalı diye iki gruba ayırmıştır. Patlamalı olan konsonantlar: b, p, c, ç, d, t, g, k, m, n ve sızmalı olan konsonantlar ise: f, v, ğ, h, j, ş, l, r, s, z, y’dir. Banguoğlu bu şekilde gruplamış olsa da bu konuda kesin ve ortak terim birliğine gidilememiştir. Türkçedeki konsonantlar ses özelliklerine bakıldığında iki grupta incelenir. Bunlardan birincisi Ötümlü (yumuşak, tonlu) konsonantlardır: b, c, d, g, ğ, j, l, m, n, r, v, y, z; ikincisi ise Ötümsüz (sert, tonsuz) konsonantlardır: f, h, s, ş, ç, k, p, t.

Kazakça alfabede yirmi beş tane konsonant vardır. Bunlar: б/б, в/в, д/д, ф/ф, г/г, к/к, х/х, л/л, ж/(j,c), к/к, қ/қ, л/л, м/м, н/н, њ/њ, п/п, р/р, с/с, ш/ш, т/т, у/у, в/в, ы/ы, з/з, ц/ц harfleridir. Bu harflerden farklı olarak Kazakçada birleşik ses özelliğine sahip altı tane daha harf mevcuttur. Bunlar: ё/yo, и/(iy,ıy,i), y/(uw,üw,w), ш/şç, ю/(yu,yuw,yüw), я/ya harfleridir. Bazı kaynaklarda Kazakçadaki konsonantlar 25 tane olarak belirtilirken bazı kaynaklarda 26 tane olarak belirtilmektedir. 26 tane olduğunu belirten kaynaklarda ise 26. konsonantın ш/şç harfi olduğunu söyleyenler olduğu görülmektedir. Ama bu konuda tam bir fikir birliği olmadığı da rahatlıkla söylenebilir (Koç ve Doğan, 2004).

Қазақ Тилинің Фонетикасы isimli kaynakta Kazakçadaki konsonant harflerin tasnifi verilmiştir. Eserde sessiz harfleri 3 grupta incelemiştir. Bunlar: ses tellerinin hareketi, telaffuz yolu, oluşum ve boğumlanma özelliği başlıklarıdır. Yapılan bu gruplamalar bir bir ele alınmıştır.

I. Konsonantlar ses tellerinin hareketine göre kendi içinde üçe bölünmektedir.

- a. Akıcı Konsonantlar (Ündiler) : l, m, n, η, r, y, w ä.
- b. Ötümlü Konsonantlar (Uyaңdar): b, v, g, ğ, d, j, z
- c. Ötümsüz Konsonantlar (Қатаңдар): p, f, k, k, t, ş, s, h, h, ts, ç (Mirzabekov, 1993: 32).

Kazak alfabesinde (seslerde), Türk alfabesinden farklı olarak sekiz (a, e, ı, i, o, ö, u, ü) vokale ek olarak ä vokali bulunmaktadır. Buna ilaveten i (и) ve u (у) fonemlerinin varlığı da dikkatlerden kaçmamalıdır. Açık, geniş ve düz biçimde telaffuz edilen, çoğunlukla Arapça kökenli kelimelerde görülen fakat bazen Türkçe kelimelerde de karşımıza çıkan “ä” seslisi, a ve e ortası telaffuz edilen açık e vokaline karşılık gelmektedir (Altun, 2015). Bu vokal genelde ilk hecede yer alır.

Alan yazını incelendiğinde yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde karşılaşılan sorunlara ilişkin bazı araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Duman (2013), Erdoğan (2015), Kumsar ve Kaplankıran (2016), Aydoğmuş (2018), Özdemir ve Arslan (2017), Özdemir (2018) gibi araştırmacılar, özellikle Türk soylulara Türkçe öğretiminde karşılaşılan çeşitli sorunları ele alan araştırmalar ortaya

koymuşlardır. Bununla birlikte bu araştırmalarda, yabancı dil olarak Türkçenin öğretimindeki sorunların içerisinde harflerle, ad durum ekleriyle, ve alfabelerle ilgili yaşanan sorunlar ele alınmıştır. Türk soylulara Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sırasında konsonantların kullanımları, yazma becerisine konsonantların etkisi, konsonantlarla ilgili yapılan hata türlerinin tespit edilmesi farklı bir öneme sahiptir. Yabancılara Türkçe öğretimi alanında, sadece Kazak öğrencilerin Türkçe öğrenirken konsonantlarla ilgili yaşadıkları sorunları inceleyen çalışmaların azlığı bu araştırmayı daha da önemli kılmaktadır. Kazakça ve Türkçe gibi ortak özelliklere sahip dillerin kendi içindeki öğretiminde, özellikle olumsuz transferin sebep olduğu bazı sorunlar yaşanmaktadır. Bu konuda yapılacak araştırmaların Türkçenin yabancılara öğretimi alanına yeni bir katkı sağlayacağı fikrinden yola çıkılarak bu araştırma yapılmıştır.

Bu çalışmada, Türk soylulardan olan Kazak öğrencilerin Türkçeyi öğrenirken yazma becerisinde konsonantlarla ilgili yaptıkları hataları tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaca göre aşağıdaki araştırma sorularına yanıtlar aranmıştır:

Kazak öğrenciler Türkçe konsonantları yazarken ne gibi hatalar yapmaktadırlar?

Kazak öğrencilerin Türkçe konsonantları yazarken yaptıkları hataların çözümleri adına neler yapılabilir?

YÖNTEM

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma, nitel ve nicel bir araştırma özelliği göstermektedir. Araştırma bir örneklem grup üzerinde yapılmış ve veriler bu şekilde toplanmıştır. Ayrıca araştırmada kullanılan metinlerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi; birbirine benzeyen verileri, belirli kavramlar ve temalar etrafında bir araya getirerek okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize ederek yorumlamaya çalışmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Kazakistan'da Türkçe öğrenmekte olan Kazak öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklemi de Türkçe öğrenen bir grup üniversite öğrencisi meydana getirmektedir. Araştırmaya Kazakistan'da Süleyman Demirel Üniversitesi'nde 2016-2017 yılları arasında yabancı dil olarak Türkçe öğrenimi gören A2 seviyesindeki 77 Kazak öğrenci katılmıştır. Araştırmada kullanılan veriler, bu öğrenciler içerisinde gelişigüzel bir yöntemle seçilen 11 öğrenciye ait verilerdir. Araştırmaya katılan öğrenciler üniversite 2. sınıfta öğrenim gören, 17-19 yaş aralığındaki kız ve erkek öğrencilerdir. Bu öğrencilerin pek çoğu Rusça, Kazakça ve İngilizce bilen kişilerdir. Fakat üniversiteye gelmeden önce herhangi bir şekilde Türkçe öğrenimi görmemişlerdir. Bu çalışmada, öğrencilerin izni dahilinde (gönüllülük esasına göre) yürütülmüştür.

Veri Toplama Araçları

Türk soylu üniversite öğrencilerinin Türkçe konsonantları uygulayabilme düzeylerini ölçme amacıyla araştırmada farklı bir yöntem kullanılmıştır. Araştırmada öncelikle verileri toplamak amacıyla bir araç geliştirilmeye çalışılmıştır. Aracı belirlerken belirli kriterler dahilinde alan yazından

10 metin seçilmiş ve uzmanlara gönderilmiştir. Uzman görüşleri neticesinde 3 metin araştırmada kullanılmak üzere belirlenmiştir. Belirlenen bu metinler veri toplamak amacıyla dikte çalışmasında kullanılmıştır. Araştırmaya dahil olan her bir öğrenciye dikte çalışması esnasında 3 metin de ayrı ayrı uygulanmıştır. Dikte çalışması neticesinde toplamda 231 metin elde edilmiştir (77x3=231 metin). Fakat araştırmada tüm kağıtları incelemenin zorluğu nedeniyle 11 öğrenciye ait 33 metin seçilerek incelenmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada Kazak öğrencilerin yazma becerilerinde konsonantlarla ilgili hatalarını tespit etmek ve hata sıklıklarını ortaya koymak amacıyla seçilen metinler araştırmacı tarafından okunmuştur. Öğrencilere uygulanan dikte çalışması ile elde edilen kağıtlardan seçilerek incelemeye alınan metinler, doküman analizi yöntemiyle incelenmiştir. Bu incelemede öncelikle öğrencilerin yanlış yazdıkları kelimeler tespit edilmiştir. Sonrasında yanlış yazılma şekilleri aynısıyla excel programı yardımıyla bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

Bilgisayar ortamına aktarılan veriler, içerik analizine tabi tutulmuştur. Niteliksel verilerde kullanılmakta olan belli başlı analiz türleri şunlardır: İçerik analizi, öykü analizi, konuşma analizi ve söylem analizi. Bu türlerden içerik analizinde metin içindeki analiz birimlerinin sistemli bir şekilde sayılması ve sınıflandırılması söz konusudur (Marvasti, 2003: 107). Yanlış yapılan kelimelerde hataların sebepleri fonetik durumlar göz önünde bulunularak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Hataların sebepleri tespit edildikten sonra hatalara ait bilgiler tablolar halinde hazırlanmıştır. Daha sonra bu hatalar üzerinde nicel yöntem kullanılarak karşılaştırılmalar yapılmış ve bunlarla ilgili bilgiler tablolar yardımıyla sunulmuştur.

BULGULAR

Araştırmada, Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin dikte çalışması neticesinde konsonantları kullanırken yaptıkları hatalar tespit edilmiştir.

Konsonant Düşmesi Sorunları

Türkçede ses düşmesi olarak adlandırılan olay: Sözcüklerdeki bazı seslerin, birleşmelerin yaşandığı sırada, artık kullanılmayarak söylenmemesidir (Kahraman, 1996: 37). Hengirmen (2007: 74), ses düşmesi olayını vokal düşmesi ve konsonant düşmesi olmak üzere iki şekilde değerlendirir. Konsonant düşmesi olayını da organ adlarındaki sesli düşmesi, yabancı kelimelerdeki sesli düşmesi, seslem düşmesi, eklerde sesli düşmesi gibi birkaç şekilde değerlendirirken, konsonant düşmesi olayı hakkında bir grupta oluşturmaz demektedirler.

Genel olarak bir tanım yapılacak olursa konsonant düşmesi: Sözcük içinde (bir sessizden önce), sözcük sonunda ya da kaynama hadisesi neticesinde iç seste bulunan *r, n, l, f* tipinde akıcılık ve sızıcılık özelliği gösteren sessizler ile *y, g, ğ, k, h* tipinde sızıcılığa neticesinde erime yeteneği taşıyan sessizlerin ortadan kalkmasıdır (Korkmaz, 2007: 231).

Bu bağlamda Türkçe ve Kazakça arasında meydana gelen konsonant düşmeleri birtakım hataların oluşmasına neden olmaktadır. Şu örneklerde olduğu gibi: *T.T katı – altmış – kurtul- - Allah – her – hiç – nikah – hüner / K.T kattı – alpıs – kutıl- - Alla – Är – eş – neke – öner.*

Tablolarda ilk sütunda öğrencilerin isimlerinin yerine kullanılan öğrenci numaraları yer almaktadır. E ifadeleri erkek ve K ifadeleri kız öğrencileri belirtmektedir. İkinci sütunda öğrencilerin dikte çalışması esnasında doğru yazması gereken kelimenin yerine yazdığı yanlış kelimeler yer almaktadır. 3. sütunda kelimelerin metinlerdeki doğru yazılış şekilleri yer alırken; son sütundan bir öncekinde, hatanın genel hatalar içerisindeki numarası ve son sütunda ise hatanın türü yer almaktadır. Buradaki numara bir hatanın tekrar yazılmadığını göstermek amacıyla verilmiştir. Ayrıca tabloların baş kısımlarında hangi hata türü ile ilgili yanlış yapıldığı gösterilmektedir. Tablolarda yer alan satırlardaki hataların her birisi bir öğrenciye ait hatalardır. Öğrenciler metinlerde tekrarlanan kelimeleri birden fazla hatalı yazması durumunda her kelimenin hatalı yazılmış şekli tablolarda verilmiştir.

Tablo 1. Konsonant Düşmesiyle İlgili Yapılan Yanlışlar

Öğrenci No	Yanlış Yazılan Kelime	Kelimenin Doğrusu	Hata No	Hata Türü
E8	oldu	buldu	1851	b>ø
E8	Stokholmd	Stockholm'de	272	c>ø
E21	stokholmde	Stockholm'de	289	c>ø
E22	Stokholmde	Stockholm'de	290	c>ø
E27	stokholmde	Stockholm'de	295	c>ø
E36	Stokholmde	Stockholm'de	308	c>ø
E37	Stokholmde	Stockholm'de	309	c>ø
E50	Stukolmde	Stockholm'de	324	c>ø
K23	Stokholmde	Stockholm'de	328	c>ø
K24	Stokholinde	Stockholm'de	329	c>ø
E53	Stokholmde	Stockholm'de	331	c>ø
K1	ramen	rağmen	1450	ğ>ø
E8	ramen	rağmen	1455	ğ>ø
E21	ramer	rağmen	1470	ğ>ø
E22	ramen	rağmen	1471	ğ>ø
E27	ramen	rağmen	1476	ğ>ø
E36	ramen	rağmen	1485	ğ>ø
E50	ramen	rağmen	1500	ğ>ø
K23	ramen	rağmen	1504	ğ>ø
K24	ramen	rağmen	1505	ğ>ø
E53	ramen	rağmen	1507	ğ>ø
E8	salayan	sağlayan	2376	ğ>ø

E22	salayan	sağlayan	2388	ğ>ø
E37	salayan	sağlayan	2397	ğ>ø
E53	salanmaktadır	sağlanmaktadır	4186	ğ>ø
E50	dierine	diğerine	6544	ğ>ø
E50	sandıa	sandığa	7566	ğ>ø
E37	oldu onu	olduğunu	8302	ğ>ø
K1	ismetlerinde	hizmetlerde	3700	h>ø
E36	izvetlerde	hizmetlerde	3720	h>ø
E8	uzurunda	huzurunda	6453	h>ø
E22	uzurundan	huzurunda	6459	h>ø
E37	uzurunda	huzurunda	6464	h>ø
E50	uzurunda	huzurunda	6472	h>ø
K23	üzurunda	huzurunda	6474	h>ø
E53	uzurunda	huzurunda	6476	h>ø
E21	Alla	Allah	8489	h>ø
E27	Alla	Allah	8494	h>ø
E36	Alla	Allah	8503	h>ø
K23	Alla	Allah	8514	h>ø
E36	uzurunda	huzurunda	10596	h>ø
E22	kafe	Kahve	10774	h>ø
E53	kafe	Kahve	10777	h>ø
E22	kafe	kahve	11097	h>ø
E53	kafe	kahve	11104	h>ø
E22	kafe	kahve	11160	h>ø
E53	kafe	kahve	11164	h>ø
E22	kafe	kahve	11188	h>ø
E53	kafe	kahve	11192	h>ø
E22	kafe	kahve	11470	h>ø
E53	kafe	kahve	11474	h>ø
E22	kafe	kahve	11525	h>ø
E22	kafe	kahve	11553	h>ø
E53	kafe	kahve	11556	h>ø
E22	kafeye	kahveye	11893	h>ø
E37	kafee	kahveye	11898	h>ø
E53	kafesine	kahvesini	12258	h>ø
E53	kafe	kahve	13259	h>ø
E53	kafe	Kahve	13326	h>ø
E53	kafe	kahve	13534	h>ø

E53	kafe	kahve	14254	h>ø
E53	kafe	kahve	14334	h>ø
K1	yosul	yoksul	12009	k>ø
K1	almak	kalmak	13143	k>ø
E21	almak	kalmak	13151	k>ø
E36	almak	kalmak	13157	k>ø
E53	başadı	başladı	1182	l>ø
E50	köeye	köleyi	4707	l>ø
E36	geişmeyiği	gelişmeyi	5437	l>ø
E53	köemin	kölenin	6286	l>ø
K1	sutanla	Sultan'la	9617	l>ø
E50	ypksu	yoksul	12024	l>ø
K24	yoksu	yoksul	12025	l>ø
E53	Napoile	Napolili	13238	l>ø
E21	kazamış	kazanmış	4946	n>ø
E53	Alfet	Alfred	2080	r>ø
E37	aşıdı	taşdığı	4738	t>ø
K1	müceherli	mücevherler	5278	v>ø
K1	Duara	Duvara	7219	v>ø
E8	duara	Duvara	7221	v>ø
E37	duara	Duvara	7236	v>ø
E50	duara	Duvara	7244	v>ø
E8	kaheye	kahveye	11887	v>ø
E8	Bünesi	Bünyesi	542	y>ø
K24	bünesi	Bünyesi	584	y>ø
E22	Finlandia	Finlandiya	969	y>ø
E37	Finlandia	Finlandiya	975	y>ø
E53	Finlandia	Finlandiya	987	y>ø
E22	erleşti	yerleşti	2933	y>ø
E21	vasietnameyi	vasiyetnameye	3581	y>ø
E37	vasiet name	vasiyetnameye	3600	y>ø
E21	vasieti	vasiyeti	4233	y>ø
K1	uzunden	yüzünden	5585	y>ø
E21	üzünnen	yüzünden	5601	y>ø
E50	üzümden	yüzünden	5628	y>ø
K23	üzünden	yüzünden	5631	y>ø
E53	üzümden	yüzünden	5632	y>ø
E8	gidiyi	giydiği	8019	y>ø

E50	giliyi	giydiği	8063	y>ø
K24	gidiđi	giydiği	8067	y>ø
E21	gidin	giydiđin	8243	y>ø
K24	gideđini	giydiđin	8281	y>ø
E53	gidiyin	giydiđin	8283	y>ø
E21	üz	yüz	9633	y>ø
E21	üze	yüze	9651	y>ø
E50	ine	yine	11615	y>ø
E27	olai	olay	12722	y>ø
E50	olai	olay	12725	y>ø
E21	terbie	terbiye	12877	y>ø
E37	er	yer	13313	y>ø
E27	üzlü	yüzlü	14082	y>ø
E50	üzlü	yüzlü	14104	y>ø
E53	yülu	yüzlü	14107	z>ø
E37	oldan	ondan	6068	zamir n'si düşmesi
E53	odan	ondan	6076	zamir n'si düşmesi
E22	rahmetimden	rahmetinden	8588	zamir n'si düşmesi
E27	rahmetimden	rahmetinden	8589	zamir n'si düşmesi

Araştırmada, konsonant düşmesi ile ilgili 117 yanlışın yapıldığı tespit edilmiştir. Konsonant düşmesine örnek hatalar içerisinde çok farklı harflerin düşürülmesi ile hataların meydana geldiği görülmektedir. Bu bölümle ilgili olarak harf düşmesine örnek olacak hataların dağılımı şu şekildedir: b>ø - 1, c>ø - 10, ğ>ø - 17, h>ø - 34, k>ø - 4, l>ø - 8, n>ø - 1, r>ø - 1, t>ø - 1, v>ø - 6, y>ø - 29, z>ø - 1, zamir n'si - 4.

Bu hataların içerisinde en fazla hata h>ø hata türünde yapılmıştır. Bu hata türünün (h>ø) fazla sayıda çıkmasına Kazakların kahve kelimesini kofe olarak söylemesi ve bunu da yazıya bu şekilde aktarmaya çalışmaları neden olmuştur. Bununla beraber, y>ø hata türü de oran olarak bu türde fazla hata yapılan bir çeşittir.

Konsonant Türemesi Sorunları

Konsonant türemesi, kelimenin kendinde olmayan bir sessiz harfin daha sonraki vakitlerde değişik ses olayları sebebiyle meydana gelmesidir. Konsonant türemesi, sessizin türeyerek ortaya çıktığı konuma bakıldığında; kelimenin başında, içinde ve sonunda meydana geldiği söylenebilir (Eker, 2011: 287). Kahraman ise (1996: 38), ses türemesi olayını sesli ve sessiz olmak üzere iki guruba ayırır. Türkçedeki ses türemeleri hakkında dilcilerin farklı fikirleri vardır denilebilir. Hengirmen (2007: 76-

82), ses türemesi olayının vokal ve konsonant türemesi olmak üzere iki türlü olduğunu kabul eder. Sessiz türemesinin oluşumunu ön, iç ve son seste oluşum diye nitelendirmiştir. Ayrıca kaynaştırma sesleri diye bilinen yardımcı sesleri konsonant türemesi grubu içine dahil etmez, farklı bir yerde koruma konsonantları adıyla değerlendirir. Konsonant Türemesi olayı Kazakçada da rastlanan bir olaydır. Eski Türkçede bir kelimenin başında dar sesli olan kelimelerde zamanla Kazakçada *j* konsonantı türeme yapmıştır. Bu kelimelerin Kazakçadaki kullanımları *E.T üzüm – ılığ – ırak~yırak – ipek~yipek / K.T jüzüm – julı – jırak – jibek* şeklindedir. Kazakçaya Arapçadan geçmiş kelimelerin neredeyse tamamındaki ayın sesi, ön sesle iç seste *ğ*'ye dönüşürek konsonant meydana getirir. Şu örneklerde söz konusu değişim görülmektedir: *A.T şā'ir – 'āşık – 'ilm – ma'nā – sā'at / K.T şayır – ğaşık – ğılım – mağma – sağat*.

Eski Türkçeden ve Türkçeden farklı olarak Kazakçada sözcüklerin başında, ortasında ve sonunda meydana gelen konsonant türemelerine bazı örnekler şu şekildedir: *E.T açığ – yu- – hudâ (FA.) – dûçâr (FA.) / K.T aşşı – juw- – kудay – duwşar / T.T acı – (ağ.) yu- – huda – düçar*

Tablo 2. Konsonant Türemesiyle İlgili Yapılan Yanlışlar

Öğrenci No	Yanlış Yazılan Kelime	Kelimenin Doğrusu	Hata No	Hata Türü
E53	demaillet	emanet	5380	ø>d
E53	hazinden	Hazine	9532	ø>d
E50	mağden	maden	1928	ø>ğ
K23	mağdem	maden	1930	ø>ğ
E50	vasiyet nağmesine	vasiyetnamesini	3538	ø>ğ
E27	itibağrını	itibarını	6311	ø>ğ
E21	dağima	daima	9213	ø>ğ
E37	emahnet	emanet	5370	ø>h
E50	hocaklarını	ocaklarını	1953	ø>h
E27	haskıdan	askıdan	12069	ø>h
E8	malk	mal	8882	ø>k
E22	malk	mal	8883	ø>k
E37	birik	biri,	11059	ø>k
E53	kiçi	için	13697	ø>k
K23	duynameltı	Dinamiti	74	ø>l
K23	ilflaz	iflâs	923	ø>l
E37	almaçları	amaçları	2484	ø>l
K1	halya	hâlâ	3000	ø>l
E21	halya	hâlâ	3019	ø>l
E21	klimetli	kıymetli	5233	ø>l
E53	unutluluşilar	unutuluşlara	8981	ø>l
E8	aşağlı	aşağı	9810	ø>l

K1	yanma	yana	3908	ø>m
E53	nedenin	Nedeni	2315	ø>n
E22	anılarının	anılarını	3406	ø>n
K24	gören	göre	3631	ø>n
E22	sağlanmaktadır	sağlanmaktadır	4164	ø>n
E27	başlanmışlar	başlamışlar	6183	ø>n
E53	öncelerin	önceleri	8194	ø>n
E8	den	de	8630	ø>n
K1	yüzen	yüze	9644	ø>n
E50	gerektiğin	gerektiği	10695	ø>n
E37	içerin	içeri	11430	ø>n
E53	banan	Bana	14238	ø>n
E53	parçalarının	parçalarını	14446	ø>n
E8	tırp	tıp	4368	ø>r
E21	tırk	tıp	4377	ø>r
K23	tırp	tıp	4396	ø>r
E53	tarclar	taşlar	5344	ø>r
E21	diyer	diye	8338	ø>r
K1	ver	ve	11547	ø>r
E27	iser	ise	14041	ø>r
E53	iser	ise	14044	ø>r
E21	isvetçili	İsveç'li	132	ø>t
E37	amat	Ama	730	ø>t
E27	astlını	ASLINI	4529	ø>t
E27	astlını	aslını	7116	ø>t
E53	atçımış	açmış	7918	ø>t
K1	iflyas	iflâs	878	ø>y
K1	yuzelinde	üzerinde	1674	ø>y
K23	dinamyeti	dinamiti	1848	ø>y
E50	hayla	hâlâ	3049	ø>y
K23	hayla	hâlâ	3052	ø>y
E53	hayliya	hâlâ	3053	ø>y
E50	iyatla	icatta	3180	ø>y
K1	köyle	Köle	6662	ø>y
E22	niyetler	nimetler	8719	ø>y
E27	niyetler	nimetler	8723	ø>y
K23	niyetler	nimetler	8743	ø>y
K24	niyetler	nimetler	8744	ø>y

E22	niymtçe	nimetçe	9061	ø>y
E27	niymetçe	nimetçe	9066	ø>y
K24	niymetçe	nimetçe	9092	ø>y
E50	dayıma	daima	9249	ø>y
E22	haziyet	Hazine	9496	ø>y
E37	haziyle	Hazine	9513	ø>y
E50	dayerisinden	dairesinden	9592	ø>y
K1	tezgyağın	tezgahın	11236	ø>y
E22	tezgyahın	tezgahın	11252	ø>y
E50	tezgyahın	tezgahın	11282	ø>y
K23	tezgyahın	tezgahın	11284	ø>y
K24	tezgyahın	tezgahın	11285	ø>y
K24	kyagit	kağıt	11414	ø>y
E22	tezgyahın	tezgahın	12356	ø>y
K23	tezgyahın	tezgahın	12390	ø>y
K24	kyalit	kağıt	14420	ø>y
E53	eve	yere	14521	ø>y
E53	olmasınız	olmasını	2174	ø>z

Bu çalışmada, konsonant türemesi ile ilgili toplam 78 yanlışın yapıldığı tespit edilmiştir. Konsonant türemesine örnek hatalara 11 tane farklı konsonantın sebep olduğu tespit edilmiştir. Hataların kendi içindeki dağılımı incelendiğinde en çok yanlış 29 tane ile ø>y türünde yapılmıştır. Daha sonra 12 hata ile ø>n hata türünde, sekizer hata ile ø>l ve ø>r hata türlerinde, beşer hata ile ø>ğ ve ø>t hata türlerinde, 4 hata ile ø>k, 3 hata ile ø>h, 2 hata ile ø>d, birer hata ile de ø>m ve ø>z hata türlerinde yanlışlar tespit edilmiştir.

Konsonant İkizleşmesi Sorunları

Bazı sözcüklerde değişik nedenlerden dolayı bir sessiz harfin birden fazla yazılması olayına konsonant ikizleşmesi denir (Gemalmaz, 1978: 215).

Tablo 3. Konsonant İkizleşmesiyle İlgili Yapılan Yanlışlar

Öğrenci No	Yanlış Yazılan Kelime	Kelimenin Doğrusu	Hata No
E22	Dinamitti	Dinamiti	57
K1	iller	ile	1720
K23	dinnameti	dinamiti	2431
E27	kellene	kaleme	3446
E53	basiyet nammesine	vasiyetnamesini	3545

E53	basiyet nammiye	vasiyetnameye	3618
E53	arallıta	Aralıkta	4330
K23	allanlarında	alanlarında	4435
E53	durunnan	durumdan	5523
E37	assyl	asil	6204
E8	giddjyine	girdiğini	7445
E37	çikkan	çıkan	7966
K23	köllekin	köleyken	8006
E22	elliyle	eliyle	8550
E27	illide	eliyle	8554
K23	killetmiş	kilitlemiş	9366
E21	dümlemmişki	düğümlemiş	9969
E37	gille	giren	11003
E36	bellirlerken	belirlerken	13002
K1	napollili	Napolili	13206
E37	kışillere	kişilere	13408

Kelime içerisinde harflerden olması gerekenlerin yanına ek olarak öğrenciler tarafından bir tane daha aynı konsonantın eklenmesi konsonant ikizleşmesi yanlına yol açmaktadır. Elde edilen verilere göre bu yanlıla ilgili 21 kelimedede gereksiz konsonant eklenmesi yapılmıştır. Bu hataya sebep olan konsonantların dağılımı şu şekildedir: l – 12, m – 3, n – 2, d – 1, k – 1, s – 1, t – 1.

Konsonant Tekleşmesi Sorunları

Türkçede konsonant tekleşmesi olayı, sözcüğün içinde var olan iki sessizden bir tanesinin çeşitli sebepler ile yazılmaması veya söylenmemesidir. Genel olarak tekleşme olayı alıntı sözcüklerde görülmektedir.

Tablo 4. Konsonant Tekleşmesiyle İlgili Yapılan Yanlılar

Öğrenci No	Yanlı Yazılan Kelime	Kelimenin Doğrusu	Hata No
E37	koşular	koşullar	498
K23	koşular	koşullar	516
E8	madeler	maddeler	1653
E21	modeller	maddeler	1659
E53	madeler	maddeler	1671
E37	kulanıyordu	kullanıyordu	2519
E37	özelikle	Özellikle	2563
E37	kolanmıştı	kullanmıştı	3298
K1	özelikler	özellikle	5988

E21	sesizçe	sessizce	7398
E53	sesizce	sessizce	7413
E8	kapatığını	kapattığını	7515
E53	kapatını	kapattığını	7548
E8	gitiğini	gittini	7574
E37	sesizve	sessizce	9388
E53	sesizçe	sessizce	9396
E21	mahalelerinden	mahallelerinden	10878

Konsonant tekleşmesi ile ilgili hataların gösterilmiş olduğu yukarıdaki tabloda toplamda 17 yanlış yapıldığı ve bu yanlışların oluşmasına da daha çok *l*, *d*, *s*, *t* konsonantlarının öğrenciler tarafından gerek yazılmaması gerekse unutulması neden olmuştur. Bu konsonantlarla ilgili yapılan hataların dağılımına bakıldığında: *l* – 7, *s* – 4, *d* – 3, *t* – 3 şeklinde bir dağılım gözlenmiştir.

Toplamda (Tablo 1 - Tablo 4) konsonant olayları ile ilgili 233 tane hata tespit edilmiştir. Konsonant düşmesi ile ilgili 1. tabloda toplam 117 hata; konsonant türemesi ile ilgili 2. tabloda 78 hata; konsonant ikizleşmesi ile ilgili 3. tabloda toplam 21 hata ve konsonant tekleşmesi ile ilgili 4. tabloda toplam 17 hata gösterilmiştir. Bu veriler göstermektedir ki; konsonant düşmesi hata türü öğrencilerin büyük sorun yaşadıkları bir kısımdır.

TARTIŞMA

Araştırmada, belirlenen hatalar içerisinde 34 hatanın yapıldığı *h>ø* türüne çoğunlukla, *kahve* kelimesinde yer alan *h* konsonantının düşürülmesinden kaynaklanmıştır. Kazakların *kahve* kelimesini *kofe* olarak söylemesi ve bunu da yazıya bu şekilde aktarmaya çalışmaları *kahve > kafe* şeklinde hatanın sayıca fazla olmasına neden olmuştur. Bu yanlış türü ile dikkat çeken bir nokta da *Allah > Alla* örneğinde olduğu gibi *h* konsonantının düşürülmesidir. Bu hataya neden olan durum ise; Kazakların *Allah* kelimesi yerine *Alla* şeklini kullanıyor olmalarıdır. Bu kısımda hata sayısının fazla olmasında, Kazak öğrencilerin Türkçeye olumsuz aktarım yapmaları etkili olmuştur. Şahin (2008) de yapmış olduğu araştırmada, Türk soyluların Türkçe öğrenirken ana dillerinden yaptıkları olumsuz aktarımların hatalara neden olduğunu belirtmiştir.

Öğrencilerden toplanan veriler incelendiğinde konsonant düşmesi ile ilgili *y>ø* hata türünde 29 hatanın yapıldığı tespit edilmiştir. Bu hata sayısının fazla olmasında en önemli neden; Türkçedeki *e* harfinin Kazakçada da mevcut oluşu fakat okunuş olarak Türkçedeki şekli ile söylenecek olursa bu harfin *ye* diye okunmasıdır (bünyesi > bünesi, yerleşti > erleşti, vasiyeti > vasieti, terbiye > terbie). Türkçede bulunan *e* vokalini *ye* olarak telaffuz eden Kazak öğrenciler tekrardan *y* harfini yazmaya gerek görmeyerek yanlış yapmaktadırlar. Bu hata türünün giderilmesinde, Türkçe öğreticilerinin *y* harfi üzerinde özellikle durması gerekmektedir. Öğreticiler tarafından *y* harfinin Kazak öğrencilere yeterli seviyede öğretilmesi adına, içerisinde bu konsonantın geçtiği kelimeler öğrencilere örnek okumalar yapılmalı ve yaptırılmalıdır. Diğer Türkçe dil becerilerinde de bu konsonantın yer aldığı kelimelerde öğrencilerin hata yapma durumları kontrol edilmelidir.

Öğrencilerden toplanan veriler incelendiğinde konsonant düşmesinde, üçüncü tekil şahsın yer aldığı isim tamlamalarından sonra *zamir n*'si olarak bilinen konsonantı eklemeyen yazdıkları ve eklenecek

diğer eki hemen yazdıkları saptanmıştır (ondan > odan). Ayrıca ayrılma hal eki olan +dan yazılırken buradaki *d* konsonantının yazılmaması ile ilgili yanlışlar yapıldığı görülmüştür. Bu hatanın asıl nedeni Kazakçada *n* konsonantının ayrılma hal eklerinde fazlasıyla kullanılıyor olmasıdır. İyelik ekinden sonra özellikle *nen*, *nan* eklenir. Elde edilen veriler incelendiğinde konsonant ile biten bir kelimeye aynı konsonant harfle başlayan bir ek geldiğinde öğrencilerin getirilen ekteki konsonantı yazmadıkları belirlenmiştir.

Araştırmada bir diğer hata türü olan konsonant türemesi ile ilgili 78 tane yanlış tespit edilmiştir. Bu hatalar içerisinde, 29 hata ile $\emptyset > y$ hata türündeki fazlalık dikkat çekmektedir. Bu konsonantın gereksiz yere türetilmesinde özellikle kelimenin içerisinde *a*, *i* ve *ü* vokalleri etkili olmaktadır. Öğrenciler çoğunlukla bu vokallerin yanında *y* konsonantını türetmişlerdir (hâlâ > hayla, nimetler > niyetler, tezgahın > tezgyahın). Bu kısımda özellikle *i* harfinden sonra öğrencilerin *y* konsonantını türetmelerinde *nimet* kelimesinde olduğu gibi *i* harfinin biraz uzun okunması öğrencilerde yanılmaya neden olmuş ve *y* konsonantı varmış gibi bir algı oluşturmuştur.

Konsonant türemesi ile ilgili diğer hata türleri içerisinde 12 hata ile ikinci sırada $\emptyset > n$ hata türü yer almaktadır. Bu hata türünde yanlışların sayısındaki fazlalığa kelimelerin sonuna öğrencilerin *n* harfini eklemeleri neden olmuştur (nedeni > nedenin, anılarını > anılarının, göre > gören, önceleri > öncelerin, de > den, yüze > yüzen, içeri > içerin, parçalarını > parçalarının). Belirtili nesnenin yer aldığı tümcelerde *-t/ -d* sessiz harflerinin, bazı vakitlerde de *-n* sessiz harfinin gereksiz bir şekilde kullanımına rastlanmaktadır. Bu olaya sebep olan durum ise; Kazakçada Türkçeden farklı bir şekilde belirtme hâli eki, üçüncü şahıs iyelik eklerinden sonra +n konsonantı gelirken; sesli harflerden sonra +ni, +ni; *m*, *n*, *n̄*, *r*, *w*, *y*, *z* seslerinden sonra +di, +di; *k*, *p*, *t*, *s*, *ş* seslerinden sonra +ti, +ti gelmektedir. Türkçedeki kullanımları *T.T sesini – hazinesini – sözünü – suyunu – altını – haberi – tacı – suyu – yağt – bizi – kapıyı – işi – cevabı – ocağı / K.T ün+i+n – kazına+sı+n – söz+i+n – suw+i+n – altın+di – habar+di – tāj+di – suw+di – may+di – biz+di esik+ti – is+ti – jawap+ti – oşak+ti* şeklindedir. Bu hata türünde, *banan* kelimesinde olduğu gibi Rusçada kullanılan bazı kelimelerin olumsuz aktarıma sebep olması etkili olmuştur. Burada görülmektedir ki; Kazakların halen Rusçayı ikinci dil, bazı bölgelerde birinci dil, olarak kullanmaları onların Türkçe öğrenimine de etki etmektedir. Bu araştırmada bu konuya ait pek fazla örnek olmasa dahi genel olarak Türkçe derslerinde ve ders dışı ortamlarda bu konuya ait örneklerle karşılaşmaktadır. Bu konu ile ilgili alan yazında Aydoğmuş (2018)'un yaptığı çalışma, Türkçe öğrenen Kazakların Rusça etkisiyle yaptıkları yanlışları ortaya koymaktadır. Araştırmasında, Kazak öğrencilerin yaptıkları yanlışları başlıklar halinde veren araştırmacı, sonrasında ifadelerin doğru kullanım şekillerini göstermiştir. Aydoğmuş'a göre de Rusçanın Kazakçaya olan etkisi, Kazakların Türkçe öğrenimlerine etki etmektedir. Türkçe öğrenmekte olan Kazakların fazlaca Rusça kaynaklı hatalar yapmalarına Rusçanın etkisi neden olmaktadır.

Konsonant ikizleşmesi ile ilgili toplamda 21 hata yapılmıştır. Hatalar içerisinde en fazla hata, *l* konsonantının ikizleştirilmesiyle oluşan hata türüdür. Bu konu ile ilgili Kazakçada yer alan bazı kelimelerde Türkçeden farklı olarak ikizleştirmeye örnekler bulunmaktadır. Mesela: *E.T açığ – katıg (Orta Türkçe) / T.T acı / K.T aşşı; T.T katı / K.T kıttı*. Bu şekilde bir dil yapısına sahip Kazakçayı kullanan öğrencilerin Türkçe öğrenirken olumsuz aktarım yapmaları bu hatalara sebep olmaktadır. Öğrencilerin sadece Kazakçanın değil de başka dilleri de bilmelerinden dolayı o dillerin etkisi altında kalmaları hatalara neden olan farklı bir etkendir. Mesela; Türkçede *tenis* kelimesi İngilizcede *tennis* olarak yazılmaktadır. İngilizceye hakim olan öğrenciler bu konuda bazı hatalar yapmış olma

ihtimalleri söz konusudur. Konsonant ikizleşmesi ile ilgili hatalara sebep olan farklı bir durum ise; dikte çalışması esnasında öğrencilerin dinleme becerilerinin yeterli olmamasından kaynaklanan hatalardır. Kelimelerin araştırmacı tarafından okunması esnasında bazı konsonantları iki defa okunmuş gibi düşünmeleri bu hataların nedeni olabilir. Çünkü konsonantın kelime içerisinde bir tane veya iki tane olduğunu bilmek iyi bir dinleme becerisi gerektirmektedir. Bu kısımdaki hataların bir çoğunun bu nedenden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Toplamda konsonant tekleşmesi ile ilgili 17 hatanın varlığı tespit edilmiştir. Bu hataların oluşmasında normalde; aynı türden ve bir arada bulunan konsonantlardan bir tanesinin çeşitli sebeplerle düşmesi etkilidir. Türkçede de bu olaya örnek olabilecek kelimeler yer almaktadır: amma (Ar.) < ama, kassab (Ar.) < kasap (Aynacı, 2007: 114). Kazakçada da tekleşme olayı ikiz sessizi var olan bazı yabancı dillerden gelen sözcüklerde yaşanır. Örneğin (Arapçadan alınan kelimelerde): *jn<cinn, täwekel<tevekkul, sır<sirr, tajal<deccâl*.

Konsonant tekleşmesi ile ilgili en fazla hatanın yapıldığı konsonant, konsonant ikizleşmesi hata türünde olduğu gibi *l* konsonantıdır. Bu konsonant ve diğer konsonantlar ile ilgili tekleşme türünde yapılan hatalara öncelikle Kazakçadan yapılan olumsuz aktarımların etkili olduğu düşünülmektedir. Bu kısımda *l* konsonantı ile ilgili hataların görüldüğü kelimelere bakıldığında: *koşullar > koşular, kullanıyordu > kulanıyordu, özellikle > özelikle, mahallelerinden > mahalelerinden* gibi hataların yapıldığı görülmektedir. Bu kısımda yine hataların oluşmasında konsonant ikizleşmesindeki olduğu gibi, öğrencilerin dikte esnasında dinleme becerilerinde yetersiz olmalarının etkili olduğu düşünülmektedir. İki defa yazılması gereken harflerin varlığını tam kavrayamamanın vermiş olduğu olumsuz bildiri ile yazıya geçirirken kelimelerdeki iki konsonanttan bir tanesi, sanki yokmuş gibi algılanarak, yazılmamıştır.

2017 yılında alınan bir kararla, Kazakistan Cumhuriyeti'nin kullanmış olduğu alfabe Kiril alfabesi yerine 32 harfli Latin alfabesi olacaktır. Kazakistan Cumhuriyeti'nin 26 Ekim 2017 tarihinde almış olduğu 569 sayılı karar ile Latin esaslı yeni alfabeye geçilecektir. 2017 sonlarına doğru Kazakistan'da kullanılacak yeni Latin alfabesinin harflerinin halka ilan edilmesinin ardından farklı bir tartışma ortaya çıkmıştı. Kullanılacak yeni alfabede kesme işaretlerinin fazlalığı yazımda karmaşaya ve zorluğa sebep olacağı düşünülüyordu. Bu sebeple 2018 yılında, 32 harfli alfabe güncellenerek son şeklini şimdilik almış durumdadır. Bu alfabenin 2025 yılına kadar tüm alanlarda kullanılması planlanmaktadır. Resmi evraklarda, yayınlarda, ders kitaplarında ve diğer tüm yazılı, görsel materyallerde 32 harfli bu yeni alfabenin kullanılması hedeflenmiştir. Söz konusu bu adımların atılması durumunda ilerleyen dönemlerde Kazakların Türkçe öğrenme sürecinde yaşadıkları bu problemlerin ortadan kalkacağı ya da azalacağı düşünülmektedir. Fakat bunun etkilerinin görülmesi için uzun bir süre gerekmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada toplamda, konsonantlarla ilgili 233 tane hata tespit edilmiştir. Konsonant düşmesine ait 13 farklı hata türü ve toplam 117 tespit edilirken; konsonant türemesine ait 11 farklı hata türü ve 78 hata tespit edilmiştir. Diğer hata türlerinden olan konsonant ikizleşmesinde toplam 21, konsonant tekleşmesinde ise toplam 17 hata tespit edilmiştir. Bu verilere göre, öğrenciler en çok konsonant düşmesinde sorun yaşamaktadırlar.

Türkçe yazıldığı gibi okunan, okunduğu gibi yazılan bir dildir. Bu da Türkçenin öğretimi ve öğrenimi adına büyük bir ayrıcalıktır. Türkçe öğrenmekte olan Kazak öğrenciler konsonantların kullanımına dikkat ettikleri taktirde hatalar en aza inecektir. Fakat Kazakça ve Türkçe arasında kullanılan konsonantların ve vokallerin bazılarının (*a, e, h, i, k, m, o, p, c, T, B, y, H*) benzer şekilde olmasına rağmen farklı şekilde okunması; bazılarının da farklı şekilde yazılmasına rağmen benzer şekilde okunması çok çeşitli hatalara neden olmaktadır. Bu sebeple hataların kolay bir şekilde giderilmesi adına öncelikle bu tip harflerin öğrenciler tarafından kavrandığından emin olacak bir şekilde harflerin üzerinde dikkatlice durulmalıdır. Bununla beraber, Kazakça ve Türkçenin yazımında kullanılan şekillerin, harflerin ortak olması yani ortak bir alfabenin kullanılıyor olması gerekmektedir. Öğretim ortamında, ifade edildiği şekilde harflerin yazımında ve okunmasında meydana gelen karışıklık devam ettiği sürece kullanıcılar hatalar yapmaya devam edecektir.

Kazak öğrencilerin Türkçe öğrenme esnasında yaşadıkları önemli sorunlardan bir tanesi de şüphesiz olumsuz aktarım sorunudur. Kazaklar, bazen Kazakçadan bazen Rusçadan bazen de sahip oldukları diğer dillerden olumsuz aktarım yaparak Türkçede sorunlar yaşamaktadırlar. Bu sorunun ortadan kaldırılması adına özellikle öğreticilere büyük görevler düşmektedir. Bu problem sadece yazma becerisinde değil, özellikle konuşma ve okuma becerislerinde de yaşanmaktadır. Bu sebeple öğrencilerin olumsuz aktarım sorunları, tüm becerileri kazandırma esnasında giderilmeye çalışılmalıdır. Sadece bir beceride çözüme gitmeye çalışmak yetersizdir. Problem tamamen ortadan kalkmadıkça diğer becerilere de bu hatalı kullanımlar olumsuz etki edecektir. Çünkü öğrenci hatalı konuşuyorsa hatalı bir şekilde de yazma eğilimi gösterecektir. Ama burada önemli olan bir nokta, öğrencilerin hatalı kullanımlarını düzeltmede nasıl bir yöntem izleneceğidir. Çünkü konuşma gayreti içinde bulunan öğrencilerin olumsuz aktarım sorunlarını ortadan kaldırma düşüncesiyle öğrencilerin konuşmaya karşı isteklerine ket vurma olayı da yaşanabilir. Bu noktanın çok hassas olması nedeniyle öğreticiler çok dikkatli olmalıdırlar. Zaten yabancılara Türkçe öğretimi gelişigüzel şekilde yapılacak bir öğretim alanı değildir. Yabancılara Türkçe öğretimi, öncelikle farklı bir alan olarak kabul edilmelidir. Bu alanda öğretim yapacak bireylerin de iyi bir eğitimden geçirilmeleri gerekmektedir. Çünkü Türkiye’de *Türkçeyi öğrenmek isteyen insanlara* uygulanan yöntemler, yurt dışında *Türkçe öğretilmeye çalışılan insanlara* uygulandığında farklı sonuçlar verebilir. Bu sebeple özellikle Türkiye’de bu konuda araştırma yapan araştırmacıların daha dikkatli olması ve araştırmalarında elde edecekleri sonuçları sunarken genelleme yapmamaya gayret göstermeleri gerekmektedir. Çünkü Türk soylular üzerinde yapılacak araştırmalar, Türk soyluların yaşadıkları bölgelere gidilerek yapıldığı ve uzun gözlemler neticesinde ortaya konulduğu zaman daha gerçekçi ve kalıcı çözümler sunmaktadır. Diğer türlü Türkiye’de öğrencilerin 24 saat Türkçe ile muhatap oldukları bir ortamda yapılacak araştırmalarda elde edilen verilere etki eden çok farklı nedenlerin olduğu söylenebilir. Öğrenci bir kelimeyi yüz defa duyduktan sonra konuşma becerisinde o kelimedeki hata yapma oranı sifıra yakındır. Bu şekilde bir öğretim ortamında bulunan bireylerden toplanan veriler ile ortaya konulacak akademik çalışmalar da; yabancı öğrencilerde sorunların yokluğunu ya da çok az olduğunu gösterebileceğinden dolayı birtakım yanlış yönlendirmelere neden olabilir.

13 farklı konsonantın hatalara neden olduğu konsonant düşmesi sorununun çözümü adına, Türk alfabesi öğretilirken bu harflerin kullanımına farklı bir gayret gösterilmelidir. Gerekli durumlarda fazla hata yapılan harfler ve hecelerle ilgili öğrencilere bol bol telaffuz çalışmaları yaptırılmalıdır. Dikte çalışmalarına ağırlık verilmelidir. Bu yöntemin önemine binaen, öğrencilere Kazakça

derslerinde öğretmenler bol miktarda dikte çalışması yaptırmaktadırlar. Bu uygulamanın yabancılara Türkçe öğretiminde de kullanılması büyük bir fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Türk soyluların yaşadıkları sorunlarla birlikte Türkçe öğrenme sebepleri, Türkçeye karşı ilgileri de önemli birer etkenidir. Türk soylulara Türkçe öğretimi faaliyetleri bu etkenlere göre ve yaşanan sorunlara göre şekillenmelidir.

Özellikle *i* harfinden sonra öğrencilerin *y* konsonantını türetmelerinde *i* harfinin biraz uzun okunması öğrencilerde yanılmaya neden olmuş ve *y* konsonantı varmış gibi bir algı oluşturmuştur. Bu tip hataların giderilmesi adına öğrencilerin okuma etkinliklerini fazlaca yapmaları ve kelime hazinelerini geliştirmeleri gerekmektedir. Ayrıca bu tip hatalara sebep olan durumlar tespit edilerek öğrenciler tarafından özellikle ele alınmalıdır.

Dil öğreniminde en önemli unsurlardan bir tanesi de şüphesiz harflerdir. Bu sebeple okuma, yazma becerilerinde özellikle harflerin hatasız bir şekilde öğrenilmesi gerekmektedir. Türkçenin Kazaklara öğretimi konusunda da mesele bu şekildedir. Daha kaliteli bir öğretim yapmak amacıyla öğrencilerin harfleri öğrenmeleri adına çeşitli yöntemler kullanılmalı ve harflerin pekiştirilmesi sağlanmalıdır. Bu amaçla kimi zaman harflerin öğrenilmesini hızlandıracak ve kalıcı hale getirecek; oyunlardan, ses kayıtlarından, şarkılardan, şiirlerden faydalanılmalıdır. Bunlarla beraber bu araştırmada yapıldığı şekilde dikte uygulamasından da kesinlikle vaz geçilmemelidir. Çünkü dil öğretiminde kullanılan 4 becerinin de neredeyse tamamının bir anda geliştirildiği bir beceri şüphesiz farklı bir öneme sahiptir.

Kazakların Türkçe öğrenimi sırasında konsonantlarla ilgili yaşadıkları sorunların giderilmesi adına bu alanda görev yapacak kişilerin yeterli donanıma sahip olması gereklidir. Kazakçanın fonetik ve morfolojik özelliklerine hakim olmasa dahi, bu alanda biraz bilgi sahibi olması gerekmektedir. Öğretimci aynı zamanda Kazak öğrencilerin problem yaşadığı noktalar konusunda da yeterli bilgiye sahip olmalı ve ona göre yöntemler geliştirmelidir. Ama öğretiminin en önemli görevi derse kendisini ve öğrencileri motive etmeyi başarmaktır. Çünkü özellikle yurt dışında Türkçenin gerekliliği ve önemi şüphelere yer bırakmayacak bir şekilde öğrencilere kavratılmalıdır. Bu da öğrencilerin aynı zamanda eğitimci olmalarından geçmektedir. Türkçe derslerini öğrencilere anlatacak kişilerin, sadece öğretici bir kişi değil aynı zamanda öğrencilere Türkçe ve Türkiye hakkında olumlu düşünceler kazandıracak birer eğitimci olmaları beklenmektedir.

Kazakistan'da, üniversite düzeyinde, yabancı dil olarak Türkçe öğrenimi gören, A2 seviyesindeki Kazak öğrencilerin dikte çalışması ile konsonantlarda yaşadıkları sorunları ortaya koymaya çalışan bu çalışmanın, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında yapılacak diğer çalışmalara katkıda bulunması beklenmektedir. Fakat bu çalışmadakinden farklı araştırmalar da ortaya konabilir. Mesela, yazma becerisinden başka diğer dil becerileri ile ilgili çalışmalar yapılabilir. Vokal sorunları ile ilgili çalışmalar gerçekleştirilebilir. Sorunları fonetik açıdan ele alan bu çalışma gibi, diğer dil bilimi kollarında da çalışmalar yapılabilir. A2 seviyesinden başka dil seviyesinde olan öğrencilere de bu çalışmaya benzer çalışmalar uygulanabilir.

KAYNAKLAR

Akalın, Ş. H. (2005). Türkçenin Güncel Sorunları. <http://turkoloji.cu.edu.tr/DIL%20SORUNLARI/02.php> (Erişim tarihi: 28.03.2019)

Aksan, D. (2015). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Altun, H. O. (2015). Arapça Alıntı Kelimelerin Kazak Türkçesine Uyarlanması, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 22, 167-202

Alyılmaz, C. (2010). Türkçe Öğretiminin Sorunları. *Turkish Studies*, 5(3), 728-749

Arslan, M. (2014). Öğrenenler Açısında Türkçenin Yapısal Özelliklerinin Yabancı Dil Olarak Öğrenimine Etkisi: Bosna Hersek Örneği. *Eğitim ve Bilim*, 39(174).

Atilla, J. (2001). Ural Dilleri Konuşanların Türkçe Öğrenmede Karşılaştıkları Sorunlar. *Milli Eğitim Bakanlığı, Avrupa Konseyi 2001 Avrupa Dilleri Yılı: Avrupa'da Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Sempozyum Bildirileri*.

Aydoğmuş, E. Ü. (2018). Türkiye Türkçesi Öğrenen Kazakların Rusça Etkisiyle Yaptıkları Yanlışlar. *Journal of Türklük Bilimi Arastirmalari*, (44), 11-27

Aynacı, M. (2007). *Türkiye Türkçesinde Ses Etkileşimleri*, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.

Banguoğlu, T. (1990). *Türkçenin Grameri*. Ankara.

Bhela, B. (1999). Native language interference in learning a second language: Exploratory case studies of native language interference with target language usage. *International Education Journal*, 1(1), 22-31.

Calkins, L. M. (1994). *The art of teaching writing (2. basım)*. Portsmouth, NH: Heinemann.

Dieter, W. (2001) *Sinn und Bedeutung des Schreibens beim Lernen Fremdsprachen und als Verfahren zur Förderung von Mehr Sprachigkeit*, Anglistik, Bergische Universitaet, Wuppertal.

Duman, G. B. (2013). Kırgızların Türkiye Türkçesi Öğrenirken Ad Durum Biçimbirimleriyle İlgili Yaptıkları Hatalar ve Çözüm Önerileri, *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 2(5), 82-94.

Erdoğan, E. (2015). *Türk Dillilere Türkiye Türkçesi Öğretiminde Karşılaşılan Başlıca Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Uluslararası Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Sempozyumu: Türk Dillilere Türkiye Türkçesi Öğretimi Adlı Sempozyumda Sunulan Bildiri, Erzurum, 1-18.

Ergin, M. (1989). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.

Eker, S. (2011). *Çağdaş Türk Dili*. 7. Baskı. Ankara: Grafiker Yayınları.

Gemalmaz, E. (1978). *Erzurum İli Ağızları*. (İnceleme-Metinler-Sözlük ve Dizinler) I. Cilt, Atatürk Üniversitesi Yayınları, 487, 263.

- Hengirmen, M. (1990). *Yabancı dil öğretim yöntemleri ve Tömer yöntemi*. Ankara: Engin Yayıncılık.
- Hengirmen, M. (2007). *Türkçe Dilbilgisi*. 9. Baskı. Ankara: Engin Yayınevi.
- Hooper, S. R., Swartz, C. W., Wakely, M. B., de Kruif, R. E. ve Montgomery, J. W. (2002). Executive functions in elementary school children with and without problems in written expression. *Journal of Learning Disabilities*, 35(1), 57-68. doi:10.1177/002221940203500105.
- Kahraman, T. (1996). *Çağdaş Türkiye Türkçesi Dilbilgisi*. Ankara: Dumat Basımevi.
- Kara, M. (2011). *Avrupa Dilleri Öğretimi Ortak Çerçeve Metni Doğrultusunda Türkçe Öğrenen Yabancılara A1-A2 Seviyesinde Türkçe Öğretim Programı Örneği*. Zfwf Vol. 3, No. 3.
- Karatay, H. ve Kartallıoğlu, N. (2012). Kırgız Öğrencilerin Türkiye Türkçesi Öğrenmeye İlişkin Tutumları. *Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Araştırmaları Dergisi*, 4, 1-11.
- Koç, K. ve Doğan, O. (2004). *Kazak Türkçesi Grameri*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Korkmaz, Z. (2007). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Genişletilmiş. 3. Baskı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kumsar, E., ve Kaplankıran, İ. (2016). Kazakların Türkiye Türkçesi Öğreniminde Yaptıkları Yanlışlıklar ve Bu Yanlışlıkların Düzeltilmesine Yönelik Öneriler, *Diyalektolog*, Summer, 12.
- Marvasti, A. (2003). *Being Homeless: Textual and Narrative Constructions*. Lexington Books.
- Mckay, S. L. and Hornberger, N. H. (2009). *Sociolinguistics and Language Teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mırzabekov, S. (1993). *Қазақ Tiliniң Fonetikası*. Қазақ Üniversitesi. Almatı.
- Oxford, R. L. (1993). Research update on teaching L2 listening. *System*, 21 (2), 205-211.
- Öz, F. (2011). *Uygulamalı Türkçe öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özdemir, C. (2018). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Soydaş Halkların Karşılaştıkları Sorunlar: Kazakistan Örneği*. Doktora Tezi. Saraybosna: International Burch University Eğitim ve Beşeri Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü.
- Özdemir, C. ve Arslan, M. (2017). Kazak Öğrencilerin Türkiye Türkçesi Öğrenirken Vokal Seslerin Kullanımında Karşılaştıkları Sorunlar. *The Journal of Academic Social Science*, 5(59), 46-70.
- Raimes, A. (1983). *Techniques in teaching writing*. New York, NY: Oxford University Press, USA.
- Soral, G. (2009). *Anadilden Yabancı Dile Sözcüksel Aktarım*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Swan, M. (1997). The influence of the mother tongue on second language vocabulary acquisition and use. (ed. Schmitt and McCarthy). *Vocabulary: Description, Acquisition and Pedagogy*, CUP, ss. 156–180.

Şahin, M. (2008). *Güvenlik Bilimleri Fakültesinde Öğrenim Gören Yabancı Öğrencilerin Türkçe Öğrenirken Karşılaştıkları Zorluklar*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Traxler, M. J. and Gernsbacher, M. A. (1995). Improving coherence in written communication. M. A. Gernsbacher ve T. Givon (Ed.). *Coherence in spontaneous text* içinde (s. 216-237). Philadelphia: John Benjamins.

Vandergrift, L. (2003). Orchestrating strategy use: Toward a model of the skilled second language listener. *Language Learning*, 53 (3), 463-496.

Yağmur, K. (2013). *Dil Öğretiminde Anadili, İkinci Dil ve Yabancı Dil Kavramları*. Ed. Mustafa Durmuş ve Alpaslan Okur. *Yabancılara Türkçe Öğretimi El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yay.

Young, M. Y. C. (1997). A serial ordering of listening comprehension strategies used by advanced ESL learners in Hong Kong. *Asian Journal of English Language Teaching*, 1, 35-53.